

HÅKAN NESSER

ELÄVÄT
JA KUOLLEET TAMMI
WINSFORDISSA

HÅKAN NESSER

ELÄVÄT JA
KUOLLEET
WINSFORDISSA

SUOMENTANUT ALEKSI MILONOFF

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI - HELSINKI

Suomentaja kiittää Taiteen edistämiskeskusta saamastaan tuesta.

RUOTSINKIELINEN ALKUTEOS *Levande och döda i Winsford*

ILMESTYI RUOTSISSA VUONNA 2013.

COPYRIGHT © HÅKAN NESSER, 2013

FIRST PUBLISHED BY ALBERT BONNIERS FÖRLAG, STOCKHOLM, SWEDEN
PUBLISHED IN THE FINNISH LANGUAGE BY ARRANGEMENT WITH BONNIER
RIGHTS, STOCKHOLM, SWEDEN

SUOMENKIELINEN LAITOS © KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI 2018

ISBN 978-951-31-9952-4

PAINETTU EU:SSA.

”Nummen olennaisin
piirre on se, ettei siellä ole
varsinaisesti alkua eikä loppua.
Haluan mainita vielä kolme
muuta seikkaa, jotka tuosta
suurenmoisesta maisemasta
puuttuvat: umpikujat, tekosyyt
ja mikä parasta – sanat.”

ROYSTON JENKINS (1866–1953),
MAJATALON ISÄNTÄ CULBONESSA

”...kiihkottoman silmän vesiin,
silmän, joka halutessaan
unohtaa jotakin, unohti lopulta
kaiken.”

ROBERTO BOLAÑO: AMULETTI,
SUOMENTANUT ANU PARTANEN

I

1

Toissapäivänä päätin että elän kauemmin kuin koirani. Olen sen velkaa sille. Kaksi päivää myöhemmin, siis tänään, päätin juoda lasillisen punaviiniä Wheddon Crossissa.

Näin minä nyt elän eteenpäin. Teen päätöksiä ja toteutan niitä. Se ei ole kovin vaikeaa, mutta vaikeampaa kuin miltä kuulostaa, ja kaikki riippuu tietysti olosuhteista.

Sade oli seurannut minua koko matkan nummen poikki, siitä lähtien kun poistuin A358-tieltä Bishops Lydeardissa, ja äkisti laskeutunut hämärä nosti itkun kurkkuuni kuin jäähtyneen laavan. Laskeva liike, nousseva liike; mutta lähestyvä itku saattoi olla hyväkin merkki. Olen itkenyt elämässäni liian vähän – palaan tähän vielä myöhemmin.

Olin lähtenyt Lontoosta yhdeltä, ja sen jälkeen kun olin kiemurrellut Notting Hillin ja Hammersmithin läpi, matkanteko oli sujunut yli odotusten. Ajoin siis M4:ää länteen Hampshiren, Gloucestershiren ja Wiltshiren poikki, ainakin luulen kreivikuntien olevan sennimisiä, ja pari tuntia myöhemmin, Bristolin jälkeen, jatkoin M5:tä etelään. Tuntuu turvalliselta, että kaikilla näillä teillä on numerot – ja kaikilla paikoilla nimet – mutta se että minusta tuntuu siltä ei ole välttämättä niin turvallista.

Ehkä on myös väärin puhua tässä yhteydessä odotusten ylittymisestä, mutta pelko siitä että ajaisiin harhaan, valitsisin väärän liittymän, joutuisin toivottomaan jonoon väärään suuntaan menevällä moottoritiellä enkä ehtisi perille ajoissa, oli valvottanut minua suuren osan yöstä. Loppuyön olin miettinyt vanhaa juttua Martinin siskon rakastajasta. En tiedä mistä he tulivat mieleeni, mutta tulivatpa vain. Aamun varhaisina tunteina ihminen on kovin suojatton.

En ole kummoinen autokuski, niin vain on pääsnyt käymään. Muistan että tunsin nuorena eräänlaista vapautta, kun sain istua ratin takana ja olla kohtaloni ja kulkureittieni valtias – tai ehkä valtiatar. Mutta viimeiset viisitoista–kaksikymmentä vuotta Martin on aina ajanut, ja siitä on kauan kun viimeksi edes mietimme, kuka istuu kuljettajan paikalla yhteisillä automatkoilla. Ja kaikelle GPS:ään liittyvälle Martin on aina nyrpistänyt nenäänsä.

Entäs vanhat kunnan kartat? Mitä vikaa niissä yhtäkkiä on?

Myös tämän vanhan itsepäisen maan vasemmanpuoleisen liikenteen takia oli todellinen vaara, että jokin menisi mönkään. Kaikki on kuitenkin sujunut. Selviydyin sekä Lontoon vanhentuneiden liikennejärjestelyiden hornankattilasta että moottoriteiden piinasta. Onnistuin tankkaamaan ja maksamaan ilman ongelmia, ja vasta sitten kun tulin kapealle tielle, joka kulki kukkuloilla ja laaksoissa Exmoorin läpi, synkkyys sai minut kiinni. En kuitenkaan pysähtynyt kohottamaan apeaa mielialaani, vaikka olisi ehkä pitänyt. Enkä ole varma, näinkö edes parkkipaikkoja.

Mutta koska useimmilla paikkakunnilla, jotka on nimetty tämän maan kartoissa, on vieläkin publi, pysä-

köin vähän yli puoli viisi työpötyhjälle parkkipaikalle työpötyhjän krikettikentän laidalle valkoisen pakettiauton viereen, jonka ovesa luki ”Peter’s Plumbing”. Kii-ruhdin katon alle ennen kuin ehdin harkita ja katua.

Siis Wheddon Crossissa. En ollut ikinä käynyt siellä enkä kuullut koko paikasta.

Mietin kyllä hetken, tekisinkö Castorin kanssa lyhyen lenkin ennen viinilasillista. Mutta Castor ei arvosta sadetta ja oli sitä paitsi ulkoillut bensa-asemalla puolen-toista tuntia aiemmin. Se ei tainnut edes kohottaa päätään, kun avasin ja suljin auton oven. Castor lepäilee mielellään, se voi nukkua tilaisuuden tullen jopa viisi-toista tai kuusitoista tuntia vuorokaudessa.

Pubin nimi näytti olevan The Rest and Be Thankful Inn. Baaritiskin isorintaisen blondatun naisen lisäksi (hän oli minun ikäiseni, tai ehkä sittenkin vähän nuorempi) paikassa oli tuona myöhäisenä marraskuun ilta-päivänä vain kaksi ihmistä: hauras vanha rouva, joka joi teetä ja teki sanaristikkoa, ja kolmekymppinen ylipainoinen mies, jolla oli työvaatteet ja likainen lippalakki. Lipan yläpuolella oli pieni koristeellinen PP, ja pöydällä lepäävään paksuun käteen oli kasvanut kiinni oluttuoppi. Arvelin miehen olevan kiertävä putkimies. Hän ei kohottanut katsettaan sen enempä kuin ristikkonainenkaan astuessani sisään.

Mutta baarin blondi kohotti. Tosin vasta sen jälkeen kun oli ensin kuivannut huolellisesti kädessään olevan pyöreän lasin ja pannut sen hyllylle eteensä – mutta kohotti silti.

Tilasin lasillisen punaviiniä, nainen kysyi käykö merlot, ja minä sanoin sen käyvän mainiosti.

”Iso vai pieni?”

”Iso, kiitos.”

Voi olla, että tässä vaiheessa sekä PP että ristikonratkaisija kohottivat jokusen kulmakarvan, mutta siinä tapauksessa huomaisin sen samalla tavalla kuin huomataan perhonen selän takana.

”Sataa”, Blondi totesi kaataessaan viiniä.

”No kyllä”, vastasin. ”Totta tosiaan.”

”Rain, rain, rain.”

Nainen sanoi tämän laulavalla nuotilla, ja arvelin sen olevan jonkin vanhan iskelmän kertosaie. En tiedä miksi sanon ”iskelmä”, minähän olen vasta viisikymmentäviisi. Mutta isälläni oli tapana käyttää tuollaisia ilmaisuja, ja tajuan että olen itsekin hairahtunut niihin viime aikoina. Yliveto. Likka. Puolentoista, niin kuin joku ehkä jo huomasi.

Sain lasini ja istuuduin pöytään, jolla oli alueen vaelusreittejä esittelevä lehtinen. Olin tutkiviniäni sitä, jotta sain silmilleni puuhaa. Mieluiten olisin juonut viinin kolmella isolla huikalla ja jatkanut matkaa, mutta en halunnut jättää paikkaan pysyvää jälkeä. Ehkä palaisin vielä – vaikka olinkin poikennut pubissa juuri siksi etten aikunut palata. Yksinäinen, kypsässä iässä oleva tuntematon nainen, joka käy juomassa iltapäivällä ison lasillisen viiniä, jättää väistämättä jäljen pieneen kylään. Puitteet ovat sellaiset, eikä niitä kannata härkämäisesti vastustaa, ellei ole runoilija tai taiteilija. Enkä minä ole runoilija enkä taiteilija.

Eikä Wheddon Cross ollut minun kyläni. Minun kyläni on Winsford, ja edessäni olevan esitteen mukaan sen pitäisi sijaita puolentusinaa mailia etelämpänä. Sen kylän pubissa minun on oltava tarkkana. Siellä saatan käydä useinkin juttelemassa ja vaihtamassa ajatuk-

sia lähimmäisten kanssa. Tai niin olin suunnitellut, ja ensimmäisen kulauksen jälkeen huomasin ilokseni että kylmä kyynellaava oli vetäytynyt. Punaviinissä on sametinpehmeä puoli, joka voisi tehdä minusta alkoholistin, mutta aikomukseni ei ole kulkea siihen suuntaan.

Muuten olen kyllä suunnista aika sekaisin. Niin siinäkin asiassa on käynyt, ja minulle on miltei naurettavan epäselvää, millaista elämäni tulee olemaan puolen vuoden päästä. Tai edes huomenna, sillä kullekin päivälle riittävät sen omat murheet.

Toden totta.

Hämärä oli syventynyt pimeydeksi niiden kahdenkymmenen minuutin aikana, jotka olin viettänyt The Rest and Be Thankful Innissä, ja sade oli toistaiseksi väistynyt. Annoin Castorille herkkupalan – kuivattua maksaa, joka on Castorin hillitty intohimo – ja konsultoin karttaa. Ajoin pois parkkipaikalta, jatkoin A396-tietä Dulvertonin suuntaan, ja muutaman mailin mutkittelevan ajon jälkeen eteeni ilmestyi oikealle kääntyvä tie ja kyltti ”Winsford 1”. Tämä uusi tie kulki kapeassa laaksossa ja myötäili ilmeisesti Exejokea, josta koko nummi on käsittääkseni saanut nimensä, mutta vesistön aisti vain heikkona aavistuksena auton ikkunan ulkopuolella. Tai kenties henkäyksenä tai hyvin varovaisena elävänä olentona; ei ollut vaikeaa langeta synkkiin kuvitelmiin siinä vieraassa näkymättömässä maisemassa, johon oli alkanut kerääntyä sumuakin, ja kun ajovalot osuivat ensimmäisiin taloihin kylän laidalla, tunsin alkukantaista helpotusta. Ohitin liikkeen, jossa oli kylän kauppa ja posti, käännyn vasemmalle ja pysäköin saamieni ohjeiden mukaan monumentille, joka oli pystytetty ensimmäi-

sessä ja toisessa maailmansodassa kaatuneiden muistoksi. Ylitin Castorin kanssa yksinkertaisen puusillan ja virtaavaan veteen, paikallistin kirkontornin rauhatonta lyijyinsävyistä taivasta vasten, josta sumu oli yhtäkkiä hälvennyt, ja lähdin kävelemään Ash Lane -nimistä raittia ylöspäin. En nähnyt ristin sielua. Heti kirkon jälkeen koputin matalan pommerinkivitalon siniseen oveen, ja kymmenen sekunnin kuluttua oven avasi Mr Tawking.

”Miss Anderson?”

Sen nimen olin hänelle antanut. En tiedä, miksi valitsin juuri äitini tyttönimen, ehkä vain siksi etten varmasti unohtaisi sitä. Vieläpä Anderson yhdellä sillä, kuten nimi kirjoitetaan tässä maassa. Mr Tawking viittoi yksinkertaisella kädenliikkeellä minut sisään, ja istuimme nojatuoleihin matalan tumman puupöydän ääreen kaasutakan viereen. Pöydällä oli vain teekannu, kaksi teekuppia ja keksilautanen. Ja avainrengas, jossa oli kaksi avainta ja jonka alla oli selvästi vuokrasopimus. Mr Tawking kaatoi teetä, silitti Castoria selästä ja kehotti sitä käymään pitkäkseen lämpimän takan eteen. Castor teki työtä käskettyä. Huomasin että Mr Tawking oli ollut ennenkin tekemisissä koirien kanssa. Nyt en kuitenkaan nähnyt talossa koiraa; Mr Tawking oli kumara vanhus, varmasti jo yli kahdeksankymppinen; ehkä hänen nelijalkainen elämäkumppaninsa oli kuollut muutama vuosi sitten, ja ehkä hänestä oli tuntunut että oli liian myöhäistä hankkia uusi. Koirat eivät saisi elää kauemmin kuin omistajansa, siihenhän minä olin äskettäin päätenyt.

”Kuusi kuukautta eilisestä alkaen”, Mr Tawking sanoi. ”Marraskuun ensimmäisestä huhtikuun viimeiseen. Äläkä sitten syytä minua.”

Hän yritti hymyillä, mutta lihakset eivät oikein pysyneet mukana. Ehkä hänellä ei ollut aikoihin ollut mitään iloittavaa, hänessä ja siinä huoneessa oli piintynyttä raskamielisyyttä. Ajattelin, että hän oli saattanut menettää paitsi koiransa myös vaimonsa. Ilmeisesti vaimojen pitäisi elää kauemmin kuin miesten, mutta se on jo toinen kysymys enkä todellakaan halunnut miettiä sitä siinä tilanteessa. Panin sen sijaan merkille, että kokolattiamatto oli kulunut ja likainen, isokuvioisessa tapetissa oli kosteusläikkii ja televisioruudun oikeassa yläkulmassa oli jostain syystä pieni punainen teipinpalanen. Halusin sieltä mahdollisimman nopeasti pois. Omat synkät tunnelmani eivät kaivanneet vahvistusta, ja vajaan vartin päästä olin allekirjoittanut sopimuksen, maksanut käteisellä sovitun puolen vuoden vuokran, 3 000 puntaa (plus 600, jotka olin pannut hänen tililleen kaksi päivää aikaisemmin) ja saanut avaimet. Emme olleet puhuneet muusta kuin säästä ja käytännön asioista.

”Tiskipöydällä on ohjekirja. Toki se on tarkoitettu kesävieraille, mutta jos tulee tarvetta, voit katsoa siitä tai soittaa. Siinä on myös puhelinnumeroni. Ole varovainen kun teet tulen.”

”Toimiiko kännykkä siellä ylhäällä?”

”Riippuu operaattorista. Kannattaa kokeilla kumpareella tien toisella puolella. Siellä yleensä kuuluu. Siellä minne se nainen, Elizabeth, on haudattu.”

Kättelimme, Mr Tawking silitti Castoria selästä, ja lähdin pois.

Koira ja emäntä kävelivät Ash Lanea takaisin muistomerkille ja autolle. Tuuli oli yltynyt, se repi ja riuhtoi lehtikuusia ja puhelinjohtoja, mutta sade pysyi poissa.

Näkyvyys oli sumun takia enintään kolmekymmentä metriä. Ei vielääkään ainuttakaan elävää olentoa meidän lisäksemme. Castor hyppäsi omalle paikalleen autoon, ja annoin sille uuden maksapalan. Vaihdoin sen kanssa pari turvallista ajatusta ja yritin parhaani mukaan pyyhkiä kysymykset pois sen huolestuneesta katseesta. Sitten lähdimme ajamaan varovasti toista tietä kylän läpi.

Se oli Halse Lane. Jo viidenkymmenen metrin jälkeen ohitimme kylän pubin. Sen nimi on The Royal Oak Inn, talossa oli komea paksu olkikatto ja kadunpuoleisesta ikkunasta kajasti himmeä valo. Heti pubin jälkeen, mutta toisella puolella katua, oli Karslake House -niminen suljettu hotelli, jonka ikkunaruudut olivat visusti pimeinä.

Sen jälkeen loppui sekä asutus että katuvalaistus. Tie muuttui entistä ahtaammaksi, nipin napin yhden ajoneuvon mentäväksi, mutta onneksi vastaan ei tullut auton autoa niiden seitsemän kahdeksan minuutin aikana, jotka minulta kesti ajaa tiukkojen ja hankalien mutkien kautta ylös Darne Lodgelle. Lisäksi näkyvyyden peittivät korkeat, ikivanhat ruoho- ja kivipenkereet – paitsi viimeisellä pätkällä, jolloin nummi levittäytyi joka suuntaan ja sitä valaisi täysikuu, joka onnistui tunkeutumaan pilvien ja sumun takaa muutamaksi sekunniksi. Yhtäkkiä maisema näytti yliluonnolliselta; se oli kuin vanha maalaus – Gainsboroughin tai Constablen. Tai miksei Caspar David Friedrichin?

Friedrich on aina ollut Martinin lempitaiteilija, Munkki merellä -maalauksen jäljennös roikkui hänen työhuoneessaan jo tutustuessamme, ja nyt kun nousin autosta työntämään portin auki, lävitseni kulki arveluttava pelon ja helpotuksen sekainen tunne. Tai sitten tämä

epäpyhä pimeyden ja valon liitto oli kulkenut mukanani koko ajan, jo rannalla Międzyzdrojen liepeillä.

Międzyzdroje, en osaa vieläkään ääntää nimeä kunolla, mutta olen tarkistanut kirjoitusasun. Siitä on nyt yksitoista päivää: tämä on ollut erittäin raskasta aikaa, mutta hermostuttava tukehtumisen tunne on helpottanut hieman jokaisen uuden aamun, jokaisen uuden päätöksen myötä; tai sellaiseen kuvitelmaan olen halunnut tuudittautua.

Päätin pitäytyä tässä kuvitelmassa.

Ja kunhan saisin Darne Lodgen takan toimimaan ja sähköt päälle ja lasin tai kaksi portviiniä sisätiloissa, edessäni levittäytyisi hiljaisuuden meri. Kuuden kuukauden talvi ja kevät nummella. Seuranani vain Castor, ikään-tyvä kroppani ja eksynyt sieluni. Päivät olisivat toistensa kaltaisia eikä tunteja voisi erottaa edellisistä tai tulevasta, kyllä, jos olin ylipäätään alkanut maalata jonkinlaista kuvaa tulevasta puolesta vuodesta, niin tällainen se suunnilleen oli. Parantavaa erakkoelämää, asioiden miettimistä ynnä muuta vastaavaa – mutta joka tapauksessa sekä minä että Castor tajusimme olla murehtimatta huomispäivää, ja kun me tuntia myöhemmin löhösimme toinen lampaantaljalla ja toinen keinutuolissa takan ja empivästi rätisevän tulen edessä, vaivuumme vuoron perään uneen.

Oli marraskuun toinen päivä, se lienee hyvä panna merkille, olimme päässeet kauemmas kuin olin osannut uneksiakaan, ja olimme tietääkseni peittäneet kaikki jäljet. Tässä varmassa uskossa siirryimme vähän keskiyön jälkeen makuuhuoneen notkolle painuneeseen parisänkyyn. Makasin hetken valveilla tehden alustavia käy-

tännön suunnitelmia seuraavaa päivää varten. Kuuntelin nummen yli puhaltavaa tuulta ja jääkaappia, joka hurisi tupakeittiössä, ja ajattelin että viime kuukausien tapahtumat olivat tulleet lopulliseen päätepisteeseen. Tai viime vuosien, jos tarkkoja ollaan.

Tai jos ollaan vielä tarkempia: elämäni sellaisena kuin se oli tähän asti näyttäytynyt.

2

”Ymmärrän, että teidän täytyy päästä pois”, Eugen Bergman oli sanonut ja katsonut meitä vanhanaikaisten lukulasiansa yli. ”Sen hullun naisen ja kaiken muun takia. Eikä ajoitus ole kirjallisessa mielessäkään huono. Kirja saadaan myytyä, tulipa siitä mitä tahansa.”

Nämä jäsentymättömät merkinnät eivät käsittele menneisyyttä – enempää kuin on tarpeen nykyhetken käsittelemiseksi. Se on tällä hetkellä tavoitteeni, jos minulla sellaista edes on. Olen aina kuvitellut että kirjoitamme – ja luemme – jotta ymmärtäisimme. On paljon kaikkea mitä en tule koskaan ymmärtämään, viime ajat ovat osoittaneet sen selvemmin kuin olisi toivottavaa, mutta aina voi yrittää saada vähän selvyyttä asioihin. Olen aloittanut aivan liian myöhään, mutta täytyyhän ihmisen jotain tehdä kuolemaansa odottaessaan, kuten kolegallani oli tapana sanoa valjuina maanantaiaamupäivinä Apinatalossa. No, nyt eksyn jo aiheesta, sanat ja ajankohdat luisuvat paikoiltaan. Takaisin Sveavägenille päivään melko tarkalleen kuukausi sitten. Takaisin Eugen Bergmaniin.

”Ai tulipa siitä mitä tahansa?” Martin vastasi. Hän ei ollut huomannut lainkaan myötätuntoista ironiaa kustantajan äänessä. ”Olen hautonut tätä materiaalia kolme-

kymmentä vuotta. Jos teidän talouspellet eivät tajua sen arvoa, jotkut muut jossain muualla tajuavat.”

”Minähän sanoin, että julkaisemme sen”, Bergman sanoi kasvoillaan yksi vinoista hymyistään. ”Ja sinä saat ennakkosi. Mikä sinulla nyt on? Voin saman tien luvata seitsemän kahdeksan käännöstä. Englannistakin tulee varmasti tarjous. Sen kun lähdette, helkkari soikoon, teillä on minun siunaukseni. Ja palautus on sitten ensin vuoden huhtikuun viimeisenä. Mutta niin kuin tiedät, minulle saa lähettää keskeneräistäkin tekstiä.”

”Ei tulisi mieleenkään”, Martin vastasi ja nyökkäsi minuun päin. ”Kukaan ei lue perkele sanaakaan ennen kuin työ on valmis.”

Ymmärsin, että oli aika poistua. Olimme olleet huoneessa vasta kymmenen minuuttia, mutta asiaa oli tietenkin valmisteltu etukäteen. Bergman on ollut Martinin kustantaja kaksikymmentä vuotta, ja hän on vanhaa, katoamassa olevaa lajia. Tai niin Martin on minulle sanonut. Jokainen sopimus – ei niitä niin kamalasti ole ollut, kuusi tai seitsemän, jos lasken oikein – on vahvistettu Bergmanin toimistossa. Allekirjoitus, kättä päälle ja pari senttiä amaroa pienistä kuluneista espressolaseista, joita Bergman pitää työpöytänsä laatikossa; sellainen oli käytäntö ja sitä noudatettiin myös tänä perjantai-iltapäivänä lokakuun alussa.

Tarkkaan ottaen kuudentena lokakuuta. Oli intiaani-kesä sanan täysipainoisimmassa merkityksessä, ainakin Tukholman alueella. En ole ihan varma, miksi Martin oli vaatinut minut mukaan, mutta ehkä sillä haluttiin korostaa jotain.

Eikä ole vaikea keksiä, mitä siinä tapauksessa.

Että kuuluimme edelleen yhteen. Että viime kuukausien myllerrys ei ollut horjuttanut liittomme vakaata perustaa. Että seisoin mieheni takana, tai missä itsenäisen mutta hyvän vaimon kuuluukaan seistä. Kenties rinnalla.

Ja myönnän, että on väärin puhua vaatimisesta. Martin oli ihan vain pyytänyt minut mukaan. Bergman on ollut meidän molempien hyvä ystävä vuosikausia, joskin varsinaiset tapaamisemme päättyivät lähes kokonaan hänen vaimonsa kuoleman jälkeen vuonna 2007. En siis ollut ensimmäistä kertaa siinä sotkuisessa työhuoneessa Sveavägenillä. En suinkaan, ja kolmella käynnillä neljästä olin juonut amaroa.

Kun olimme tulleet ulos kustantamosta, Martin ilmoitti, että oli sopinut pari muutakin tapaamista, ja ehdotti että näkisimme kuudelta Sturehofissa. Mutta jos haluaisin jo kotiin, voisin ottaa auton, hän voisi hyvin tulla junalla. Sanoin että tapaan Violetta di Parman, joka asuisi meillä sillä aikaa kun olisimme poissa – mikä Martinin olisi pitänyt tietää, koska olin kertonut sen aamulla autossa matkalla kaupunkiin – ja että Sturehof kuudelta sopi mainiosti.

Martin nyökkäsi hieman poissaolevasti, halasi minua pikaisesti ja jatkoi Sveavägeniä Sergelin torille päin. Jäin jostain syystä jalkakäytävälle katsomaan, miten hän pujotteli eteenpäin vieraiden ihmisten virrassa, ja muistan ajatelleeni, että jos en olisi tullut raskaaksi joulunpyhinä hänen vanhempiansa luona kolmekymmentäkolme vuotta sitten, elämästäni ei olisi tullut sellaista kuin tuli. Eikä Martinin elämästä.

Ajatus oli tietenkin banaali kuin selluliitti eikä tarjonnut minulle lohtua eikä sisältöä.

Kirjoittauduin kirjallisuustieteen laitokselle syysluku-
kaudella 1976. Olin yhdeksäntoistavuotias, ja samaan
aikaan sinne tuli myös poikaystäväni ja ensirakkauteni
Rolf. Opiskelin kirjallisuutta vain kaksi lukukautta, oli-
sin saattanut jatkaa ellei Rolf olisi menehtynyt seuraava-
vana kesänä, mutta en välttämättä. Minua oli vaivan-
nut vuoden aikana tasaisin väliajoin epäily siitä, oliko
tekstien lukeminen suppealla suurennuslasilla todella
minun kutsumukseni, ja vaikka olin läpäissyt tentit
melko vaivattomasti – joskaan en loistavasti – kuvitte-
lin, että elämä voisi ehkä tapahtua muillakin areenoilla.
Tai miten asian nyt ilmaisisi.

Totta kai Rolfin kuolema oli ratkaiseva tekijä. Hän
oli meistä se varsinainen kirjallisuudenystävä ja luku-
toukka. Hän oli se, joka lausui Rilkeä ja Larkinia yöllä
kuuden viinilasillisen jälkeen, rahaasi minut Työväen
sivistysliiton ja kirjallisuusyhdistys Asynjan seminaari-
hin – ja osti Rönnells Antikvariatista viimeisillä rahoil-
laan Ahlinia, Dagermania ja Sandemosea mieluummin
kuin huolehti siitä että meillä oli viikonloppuna ruokaa.
Meillä ei ehtinyt olla yhteistä taloutta, ja jos olisi ollut, se
ei olisi ollut ihan ongelmatonta.

Mutta elokuun puolivälissä 1977 Rolf syöksyi Sveitsissä
viisikymmentä metriä vuorenrinnettä alas, joten kysy-
mys ei koskaan tullut ajankohtaiseksi. Jätin kirjallisuus-
opinnot, ja vietettyäni muutaman surukuukauden, joi-
den aikana asuin vuoroin kotona vanhempieni luona ja
työskentelin vuoroin yöportieerina hotellissa Kungshol-
menissa, pääsin eräänlaiseen mediakoulutukseen Gär-
dettiin ja sille tielle jäin. Puolitoista vuotta myöhemmin
minut palkattiin Ruotsin televisioon, joka on ollut siitä
lähtien ja vielä kolme kuukautta sitten minun työpaik-

kani – paitsi silloin kun kaksi lastani syntyivät tai kun minulla on ollut muita lyhyitä projekteja.

Tuntuu oudolta että kokonaisen elämän voi tiivistää näin näppärästi, mutta jos jättää pois lapsuuden ja kaiken mitä pidetään olennaisena, sille ei ole mitään estettä.

Vajaa vuosi Rolfin kuoleman jälkeen olin pihajuhlissa Tukholman vanhassakaupungissa. Oli kesäkuun puoliväli vuonna 1978; olin juhlissa vastahakoisesti erään mediakoulutuksen kurssitoverini kanssa, ja tuona iltana tapasin Martinin. Minä olin siis vastentahtoinen, ei kurssitoverini, ja niin oli ollut koko vuoden. En surrut vain yhtä kuolemaa vaan kahta. Vanhaa ja uutta, palaan tähän vielä myöhemmin, ja siihen ettei surutyö ole ollenkaan yksiselitteinen käsite.

Kävi ilmi, että olin törmännyt Martiniin aiemminkin.

”Etkö tunnista minua?” ihmetteli nuori mies, joka tuli luokseni kädessään iso muovimukillinen punaista boolia. Hänellä oli pitkä tumma tukka ja rinnuksessa Che Guevara. Hän poltti piippua.

Ei, en tunnistanut häntä.

”Jos unohdat kampauksen ja Erneston”, hän lisäsi. ”Kirjallisuustiede vuosi sitten. Minne sinä hävisit?”

Silloin tajusin, että hän oli Martin Holinek. Laitoksen amanuenssi, tai oli ollut sinä vuonna kun olin opiskellut siellä. Emme olleet vaihtaneet kuin muutaman sanan eikä hän ollut opettanut kurseilla joilla kävin, mutta totta kai tunnistin hänet nyt kun tajusin. Hänellä oli nuoren neron maine, ja luulen Rolfin puhuneen hänestä jonkin verran.

”Sen poikaystäväsi takia tietenkä”, Martin sanoi nyt. ”Se oli tosi kamala juttu.”

”Oli”, vastasin. ”Se oli liian raskasta. En pystynyt jatka-
maan niin kuin oli tarkoitus.”

”Otan osaa”, hän sanoi. ”Oletko päässyt jotenkin
tolpillesi?”

En halunnut ruveta käsittelemään aihetta, vaikka kuu-
lin Martinin äänessä aitoa myötätuntoa, joten kysyin,
mikä yhteys hänellä oli pihajuhlien porukkaan. Hän
selitti asuvansa samassa korttelissa ja tuntevansa useim-
mat vieraat, ja niinpä aloimme jutella vanhastakau-
pungista ja Tukholman eri kaupunginosien hyvistä ja
huonoista puolista. Oliko parempi asua keskustassa
vai lähiössä ja niin edelleen. Onnistuimme kummasti
kiertämään sen asian, että tämä oli vain ja ainoastaan
luokkakysymys, tai niin olen muistavinani. Sitten pää-
dyimme istumaan vierekkäin pitkään pöytään, ja huo-
masin hämmästykseni että viihdyin. En vain Marti-
nin seurassa vaan niissä juhlissa ylipäätään. Ihmiset oli-
vat iloisia ja konstailemattomia, paikassa vilisi lapsia ja
koiria, ja alkukesä oli koreimmillaan. Olin ollut onnet-
tomuuden jälkeen hyvin epäsosiaalinen, olin vain kär-
vistellyt yksin synkkyyteni kanssa, ja luulen että nauroin
nyt ensimmäistä kertaa spontaanisti sitten elokuun. Var-
maan jollekin Martinin jutulle, en muista tarkkaan.

Sen sijaan muistan hyvin, mitä Martin kertoi minulle
Kreikasta. Jo seuraavalla viikolla hän lentäisi Ateenaan ja
jatkaisi laivalla Pireuksesta Sámokselle. Eteläiselle Länsi-
Sámokselle. Hän viettäisi siellä ainakin kuukauden erään-
laisessa kirjailijakollektiivissa, samoin kuin edellisenä
kesänä, ja ymmärsin hänen puheistaan että kokemus oli
ollut lähes vertaansa vailla. Toki saarella myös sekoiltiin
ja poltettiin monenlaista ruohoa, sen hän myönsi auliisti
– paikalla oli paljon Kalifornian kasvatteja – mutta kai-

ken ytimessä oli kuitenkin kirjallinen luomistyö. Kirjailijatehdas, jos näin voisi sanoa. Mitä tämä tarkoitti selkokielellä, ei käynyt kunnolla ilmi tuona ensimmäisenä iltana, mutta joka tapauksessa koko yhteisö asui englantilaisen runoilijan Tom Heroldin ja hänen nuoren amerikkalaisen vaimonsa Bessie Hyattin omistamassa isossa talossa ja sen liepeillä. Tiesin tuon pariskunnan; Herold oli kirjoittanut useita kiitettyjä runokokoelmia, vaikka oli vasta vähän yli kolmekymppinen, ja Bessie Hyattin esikoisromaani *Ennen kuin romahdan* oli ollut edellisvuoden puhutuimpia kirjoja. Ei vain Yhdysvalloissa vaan ympäri maailman. Se, että kirjan katsottiin sisältävän monia avaimia hänen ja Heroldin hankalaan suhteeseen, ei tehnyt siitä yhtään huonompaa.

Totta kai olin vaikuttunut ja totta kai huomasin, että Martin Holinek oli ylpeä että sai olla osa sellaista maineikasta porukkaa. Kirjallisuudentutkijalle se merkitsi varmasti sitä, että pääsi kerrankin hevosen suuhun – sen sijaan että joutui kahlaamaan läpi valtavan määrän diskursseja, analyyssejä ja esseitä, joita kasvaa jokaisessa merkittävässä tekstissä ja tuotannossa kuin hometta huonosti tuuletetussa kellarissa. En tiennyt, mitä Martinin tutkimukset laitoksella käsittelivät, mutta jos hän oli tekemässä väitöskirjaa, hän paneutui todennäköisesti ruotsalaiseen tai ainakin pohjoismaiseen kirjallisuuteen.

En kuitenkaan koskaan kysynyt asiasta, ja kun olimme pari vuotta myöhemmin naimisissa ja asuimme ensimmäisessä yhteisessä asunnossamme Folkungagatanilla, muistan ensimmäisestä keskustelustamme oikeastaan vain tuon Sámoksen yhteisön.

Jälkeenpäin olen miettinyt, puhuimmeko edes muusta.

PSYKOLOGISTA JÄNNITYSTÄ NUMMILLA

Eräänä marraskuisena iltana Winsfordin pikkukylään Lounais-Englannissa saapuu salaperäinen nainen koiransa kanssa. Hän asettuu vanhaan taloon kylän ulkopuolelle, viettää päivänsä vaeltelemalla nummilla villihevesten ja sumun keskellä ja on vakaasti päättänyt elää pidempään kuin koiransa. Naisella on synkkä menneisyys. Mitä on tapahtunut hänen miehelleen? Ja onko joku hänen kannoillaan?

Elävät ja kuolleet Winsfordissa kertoo yrityksestä paeta omaa elämää. Tehdä tilit selviksi. Mahdollisuudesta aloittaa alusta, vaikkei ehkä olekaan enää aivan nuori.

**”JO ROMAANIN ALKUTAHDEISSA ON JOTAKIN HYVIN
KLASSISTA JA ELEGANTTIA, JA NESSER RAKENTAA
TAITAVASTI KOKO AJAN TIHENEVÄÄ JÄNNITYSTÄ.”**

HELSINGBORGS DAGBLAD

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-951-31-9952-4